

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ
BYZANTINΗ МОУСІКΗ
ΤΕΥΧΟС Α

ДІАΤΡІВΗ

Πρωτοπρεσβύτερού
Єммануїла В. Крокідн

ΑΘΗΝΑΙ

1972

† πρωτοπρεσβύτερος
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Β. ΚΡΟΚΙΔΗΣ
ΚΥΜΗΣ 6
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ - ΑΤΤΙΚΗΣ 141 22
ΤΗΛ. 28.11.710

Στον ματέ γιαντα ζευγαρηλόν
φίλον Νειτέριον περ πολλών εγκέρηση
και πατρικής ευχές.

Ηράκλειον Απριλίου 26.4.09

1

ΠΕΡΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ διαιρένεται εἰς δύο ξεχωριστά μέρη. Καὶ ἐκεῖνο πού παρεδεχθη ἡ Ἑκκλησία διὰ τὴν σεμνοπρεπῆ ἐξουμησιν τοῦ θεοῦ, ὡνομάσθη Ἑκκλησιαστικὴ. ~~Μουσικὴ~~ Μουσικὴ, τὸ δὲ ἄλλο πού μεταχειρίσθην πρὸς χρῆσιν τῶν διαφόρων ἀσμάτων ὡνομάσθη Ἐξωτερικὴ Μουσικὴ.

Δυστυχῶς διὰ τὴν Ἐξωτερικὴν Μουσικὴν, ἡ ὁποῖα μεταχειρίζεται πλεῖστες ὅσες οἰκιακὲς μὲν μεῖζιν τῶν διαφόρων ἡχῶν, δὲν ἔχουμε σύγγραμμα συστηματικῆς διδασκαλίας. Διάσπαρτα ~~νάρχουν~~ σε χειρογράφα ἡ ἄλλα τινὰ βιβλία στοιχεῖα περὶ αὐτῆς.

Στῇ συνέχειᾳ θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀναλύσουμε ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τούς ἐπικρατέστερους ἀπὸ τούς ἐνατὸν οἱ πλέον μειντοὺς ἡχοὺς μὲ παραδείγματα σχετικῆς παραλλαγῆς πρὸς σαφεστέραν οικανότησιν τούτων.

Ἐπειδὴ αἱ λεξεῖς, τὰς ὁποῖας θὰ μεταχειρισθῶμεν πρὸς ὄρισμὸν τούτων εἰναι Ἀραβοτουριοπερσικὲς θὰ παραθέσωμεν εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος, μνημονιον μὲ τὴν Ἑλληνικὴν τους ἀπόδοσιν οἱ τὴν προέλευσιν τους.

Κατωτέρω παραθέτομεν την όνομασταν
τῶν ὄντων ἥχων τῆς Ἐπιλησιαστικῆς Βυζαν-
τινῆς Μουσικῆς με ἀντίπαραθεσιν τῆς Τουρ-
κικῆς τοιαύτης οὐθώς καὶ τῆς Ἀρχαῖας Ἑλ-
ληνικῆς.

Α Β Ξ Α Ι Α

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΤΟΥΡΚΙΚΗ
"Ηχος Α'	Φρύγιος	Ούσαν ¹
" Β'	Λύδιος	Χουζαμ ²
" Γ'	Υπερμιξολύδιος	Φαρκιάχ
" Δ'	Μιξολύδιος	Νεβά ³
πΑ'	Υποδώριος	Χουσεΐνς ⁴
πΒ'	Υπολύδιος	Χιτζας ⁵
" βαρύς	Υποφρύγιος	Μπεστεγκιάρ ⁶
" πΔ'	Δώριος	Ράστ ⁷

Οι ήχοι άνομαζοντο ύπο τῶν Ἀρχαὶν
Ελλήνων τρόποι.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπότα ὄντω αὐτὰ Μανάμια ⁸,
ἔχουμε να τούς Σουπιέδες ⁹, οἱ ὅποῖς εἰ-
ναι πλέον τῶν ἑνατόν, ὅπως ἀναφέραμε να
πιστούμενοι πάνω.

Πρὶν ὅμως ἐζηργήσουμε τούς μειντούς
αὐτούς ήχους, πρέπει να ἀναφερθοῦμε στούς
δύο ἐν τῶν ουρίων ήχων τὸν τέταρτον να
τὸν βαρύ, οἱ ὅποῖς παρουσιάζουν μερικές
ἰδιομορφίες.

Τέταρτος ήχος

Ο τέταρτος ήχος ὡς γνωστόν διαιρείνε-
ται σε τρεῖς μορφές τάλεγδμενα μέλη.

α) Ο Ν Ε Β Α πού εἶναι ὁ Παπαδικός
τέταρτος "Αγια" με βάσι τὸν Δι πού ἔλιεται

τού φθόγγους γύρω ἀπ' αὐτὸν δηλαδή τὸν Γα
καὶ τὸν Κε καὶ οὐταλήγει εἰς τὸν Δι.

β) Ο Σεγνιάχ¹⁰, ὁ ὅποῖς εἶναι είρμο-
λογικὸς τέταρτος, ὁ λεγόμενος λέγετος μὲ
βάσιν τὸν Βου.

γ) Ο Μπεγιατε¹¹, ὁ ὅποῖς εἶναι ὁ στι-
χηραρικὸς τέταρτος μὲ βάσιν τὸν Ηα.

ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ

Ἐπισης καὶ ὁ βαρύς ήχος διακρίνεται
καὶ αὐτὸς εἰς τὰς ἐχῆς τέσσαρες μορφές τὰ
λεγόμενα ὅπως εἴπαμε μέλη:

α) Ο Αράκι ὅπως ἔξηγήσαμε πιὸ πάνω,
εἶναι βαρύς διατονικὸς πεντάφωνος ἐν τῷ
Ζωμέ πεντάφωνον ἀνάβασιν. Παράδειγμα τοῦ
ήχου αὐτοῦ ἔχουμε τὴν Δοξολογίαν τοῦ Ια-
κώβου πρωτοφαλτροῦ τοῦ πεντάφωνου βαρέως.

β) Ο Εβετε, πού στὴν Περσικὴ γλῶσσα
σημαίνει κορυφή, ἵσως ἐπειδὴ ὑφώνει τὴν
βάσιν του εἰς τὴν κορυφήν τῆς ολομακος
δηλαδή τὸν Ζωτοιουτοτρόπως. Ζ'.

Ο ήχος αὐτὸς εἶναι βαρύς διατονικὸς
έπταφωνος καὶ παράδειγμα τούτου ἔχουμε
τὴν έπταφωνον Δοξολογίαν τοῦ Δανιήλ.

γ) Αρτζέμ Ασηράν, εἶναι λέξις Αραβο-
περσικὴ καὶ σημαίνει περσικὸν ήμερονύτι-
ον. Εἶναι ήχος ἐνάρμονιος βαρύς ἐν τῷ Ζ'
πού οὐταλήγει εἰς τὸν Ζ. Παράδειγμα τοῦ

ἥχου αύτοῦ ἔχομε τὴν Δοξολογίαν τοῦ Χουρ-
μουζίου χαρτοφύλακος τοῦ ἐναρμονίου βαρέως

δ) Μπεστεγκιάρ, εἶναι λέξις Περσική
πού σημαίνει ὁραῖον χρῶμα. Σχηματίζεται
ἀπό τις λέξεις Μπεστε=χρῶμα ήας γκιάρ= ὁ-
ραιότης. Ὁ ἥχος αύτος εἶναι ὁ λεγόμενος
πρωτόβαρυς. Οδεύει ἀρχινῶς εἰς ἥχον πρῶ-
τον ήας ηαταλήγει εἰς τὸν Ζ τοῦ βαρέως
Διατονικοῦ.

Αφοῦ όλουληρώσαμε τις παρατηρήσεις μας διὰ τούς ὄντας κυρίους ἥχους, ἃς ἔξετάσουμε τώρα καὶ τούς μεικτούς τοιούτους, πού προέρχονται ἀπό τούς κυρίους ὄντας καὶ ὄνομαζονται Σουπιέδες, δηλαδή μεικτός.

Οπως ἀναφέραμε καὶ προηγουμένως οἱ Σουπιέδες δηλαδή οἱ μεικτοὶ ἥχοι εἶναι πλέον τῶν ἐνατόν, ἀλλὰ ἐμεῖς θὰ ἔξετάσωμεν τούς κυριωτέρους καὶ ἐπικρατεστέρους καὶ θά τούς κατατέξωμεν μέ τήν σειράν, πού ἔχουν οἱ κύριοι ἥχοι, ἀπό τούς ὅποίους προέρχονται, παραθέτοντας καὶ μικρά παραδείγματα τῆς γραμμῆς πού ἀκολουθοῦν πρός καλιτέραν κατανόησιν.

2

Ἐκ τοῦ Αἴγανου

1) Κιουρός 12 Είναι ήχος α' φθορικός.
"Έχει βάσιν τόν π καὶ ἀπαιτεῖ τόν Βου ~~μέ~~
μέ ἐναρμόνιον φθοράν Βου καὶ τόν Δι μέ ~~ε~~
φεσιν Δι".

2) Σε μήτρα Μ που ωσε λεγεν¹³. Είναι

ηχος α' ανάμειντος με βάση τόν π. Θέλει

9

τόν Ζω έναρμόνιον ^σ τόν Δι μας τόν ουνω
Πα' με υφεσιν μας τόν Γα έναρμόνιον ^σ Γα
μας τόν ιάτω Ηη με διεσιν ιαταλήγοντας
εις τόν Ηα έναρμόνιον ^π _{ος}

πχ π' Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η

Π Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η

Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η

Π Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η

Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η Η

112

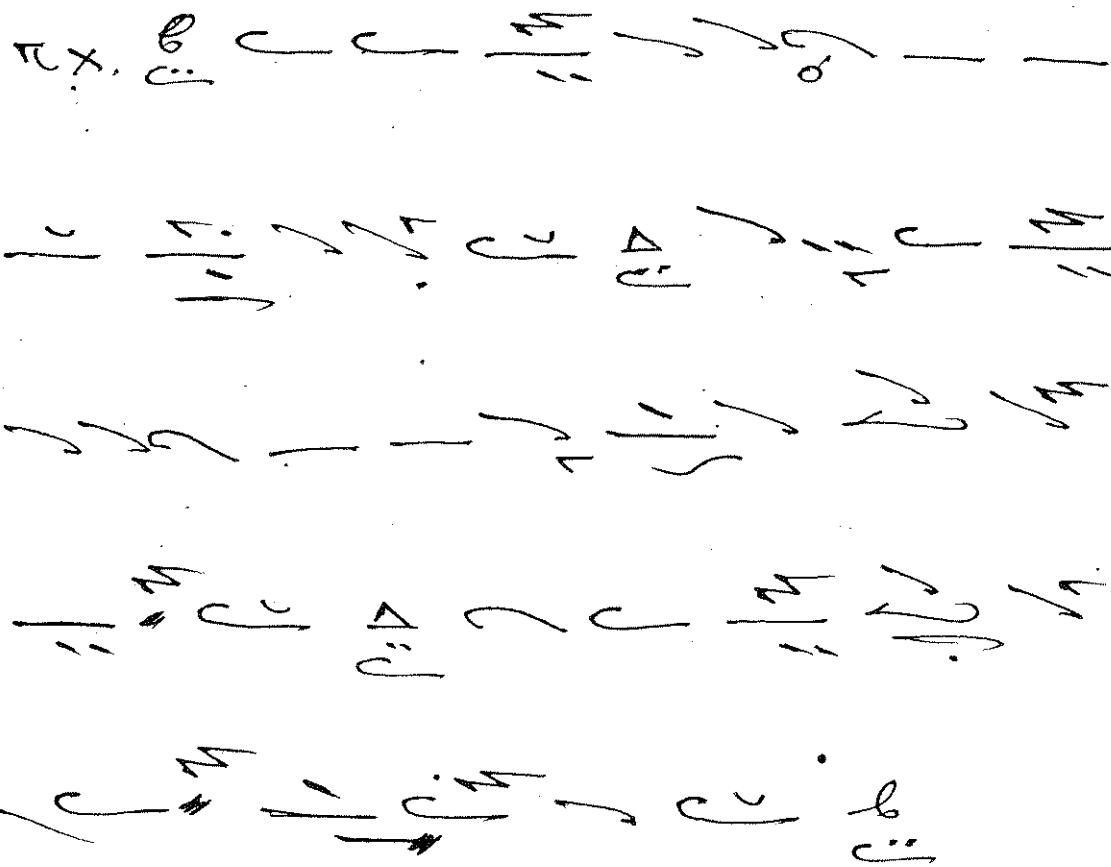
3) Σε μπά¹⁴ Εἶναι ἥχος α' φθορικός, ὁ λεγόμενος διφωνος ἢ παθητικός." Εἶχει βάση τὸν πατέρα θέλει τὸν Διό^ρ Ζωή^ρ πατέρα, με υ-
φεστιν.

5

Ἐκ τοῦ Β' ἡχου.

1) Χούςαμ¹⁵. Είναι ἡχος Β' με βάσιν τον β καὶ ιαταλήγει πάλιν εἰς τον β.

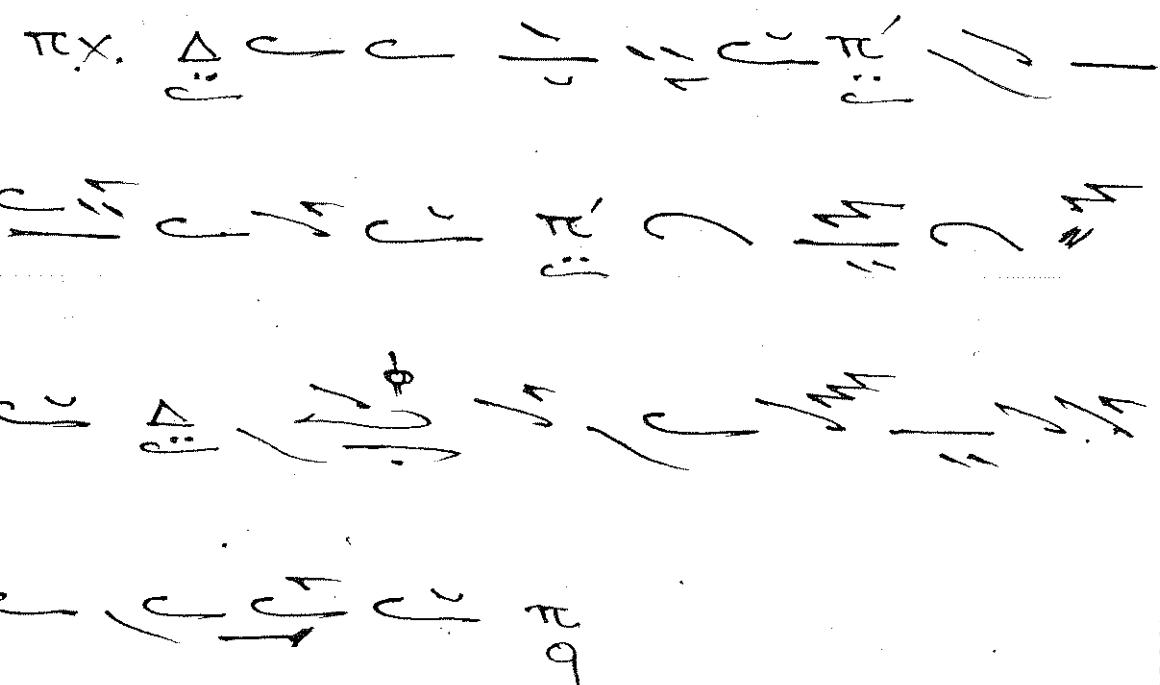
Ο ἡχος αύτος χαρακτηρίζεται ὡς τεταρτοδεύτερος ἢ Δεύτερος Διατονικός. Θέλει τον Πα με διεσιν καὶ τον Κε με ὕφεσιν.

6

2) Καρτσιγάρ. Είναι ο ήχος ό λεγόμενος Δευτερόπρωτος, ό όποιος έχει βάση τον Δ κας άδειει από τον Δι έως τον ανω Πα' ώς Δεύτερος κας από τον Γα έως τον κάτω Πα' ώς πρώτος.

Κλασικόν παράδειγμα αύτοῦ τοῦ ήχου είναι το "ΑΞΙΟΝ ΒΟΤΟΥ, τοῦ Πέτρου Φιλαγγίδου. Η αραθέτομεν κας έτερον παράδειγμα.

Ἐν τοῦ Δ' ἡχου.

1) Νισαβερέν. Είναι λέξις Ἀραβοπερσική. Είναι ἡχος Δ' με βάση τον Δ. Καταλήγει ἀτελῶς εἰς τὸν η ἐντελῶς εἰς τὸν Δ εἰς τὸν ὅποιον συχνάντις τίθεται ή ἐναρμόνιος χρόα τὸ ολιτόν ~~φ~~ ηας τελικῶς ηαταλήγει εἰς τὸν π

η

π.χ. Δ η η η η η η η η η η

η η η η η η η η η η η

η η η η η η η η η η η

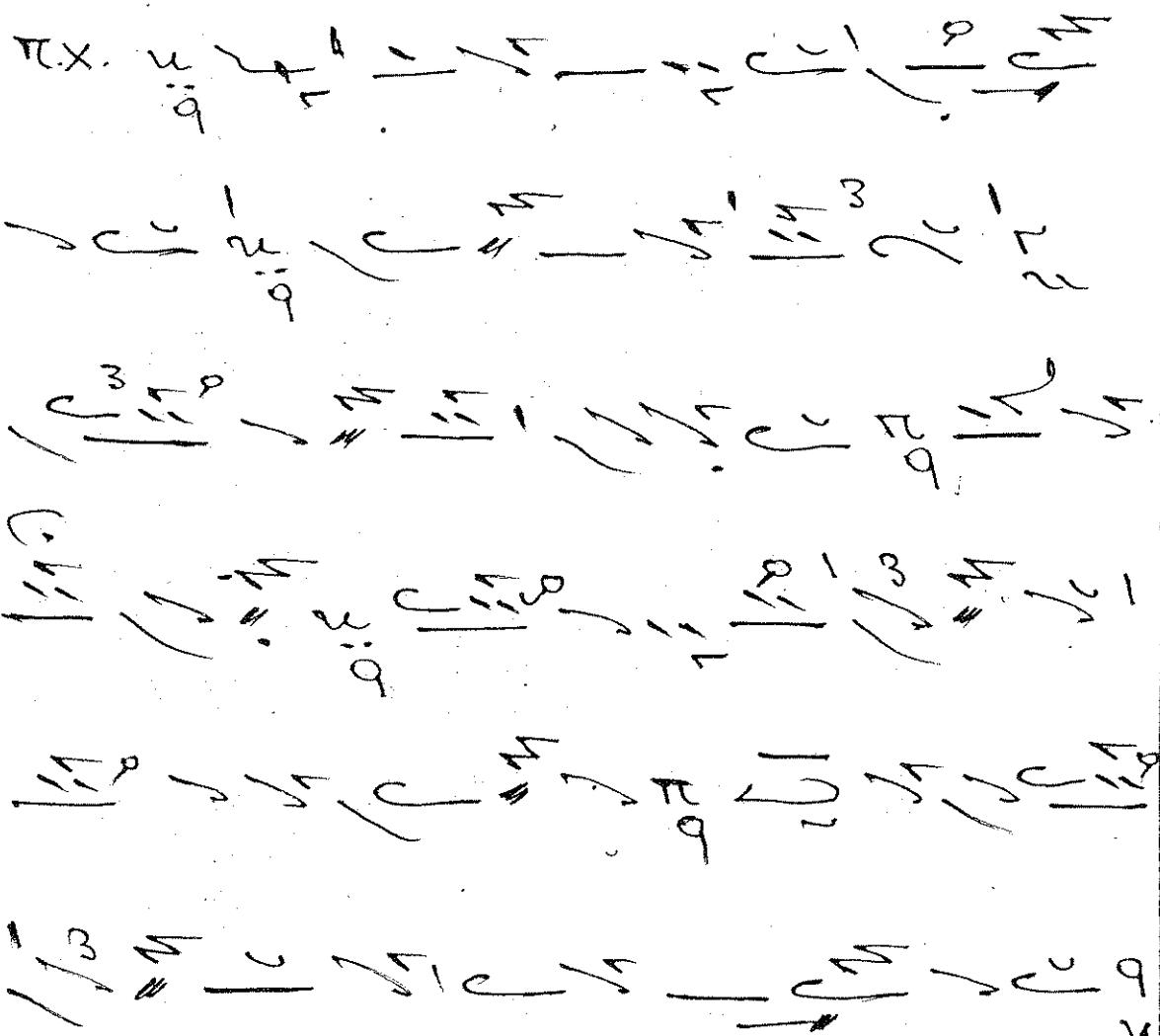
η η η η η η η η η η η

η η η η η η η η η η η

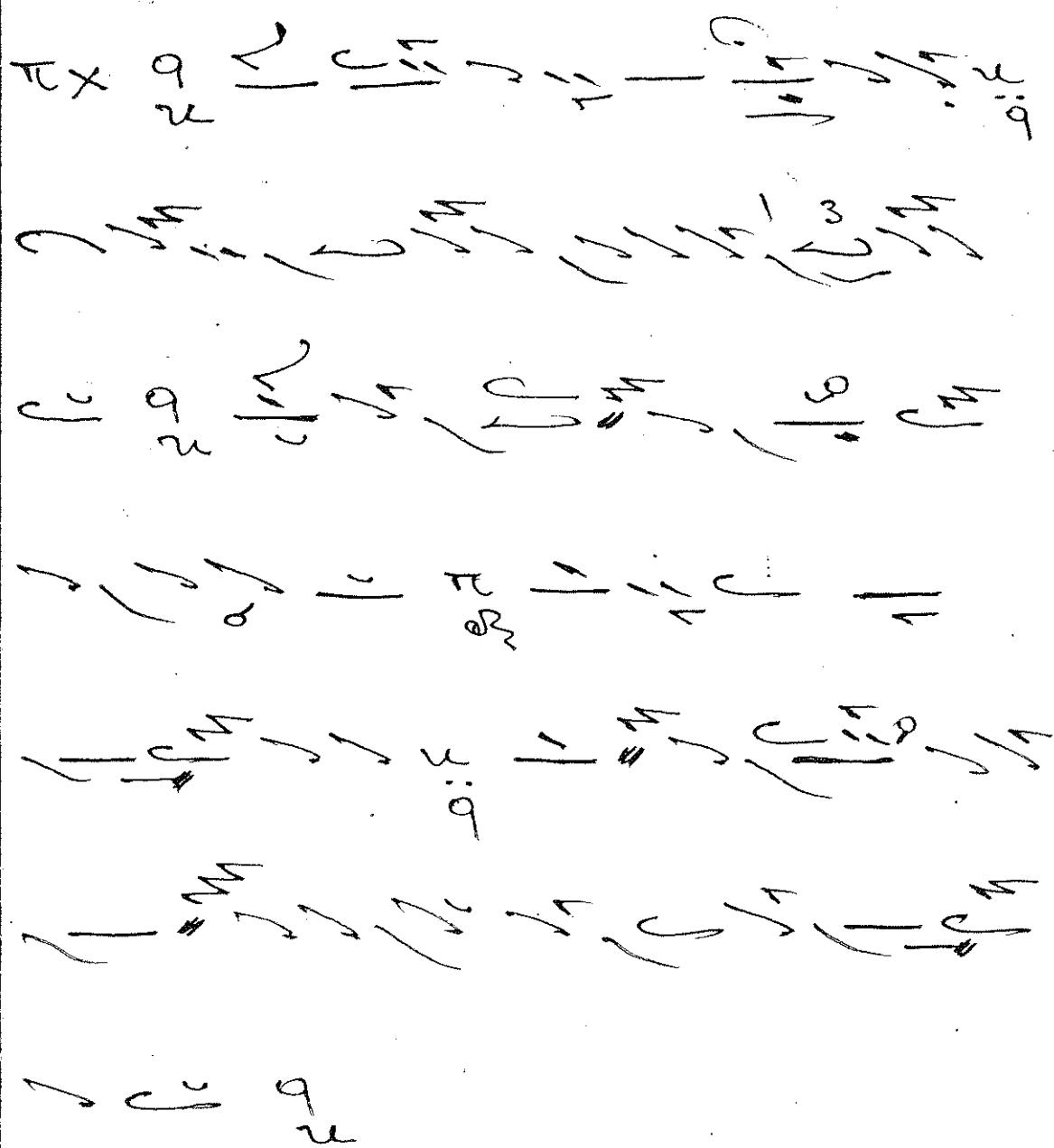
50

Ἐν τοῦ πάγκου

1) Χούσεντιν Ασηράν^{16.} Εἶναι
ῆχος πάγκος ἐν τοῦ ἄνω ι, θέλει τούς Βου, Δι,
Ζω, Πα, με ψεσιν καὶ παταλήγει εἰς τὸν οὐ-
τω Κεφαλήν.

2) Μπουσελίν Ασπράν¹⁷. Είναι
 ήχος του πα' ἐν τοῦ οἴτω ~~ῷ~~ με ἐναρμόνιον
 φθοράν ἐπει τοῦ Γα με διεστιν εἰς τὸν ω με
 ἐναρμόνιον τὸν π οιαταλήγοντας εἰς τὸν ~~ῷ~~ ~~ῷ~~
 η

10

3) Χισσάρ Μουσελίνη¹⁸. Είναι

ήχος παραφθορικός μέ βάση τόνπ. Φέρει την Σπάθη (Χισσάρ) εἰς τόν καὶ οὐθέλει τόν

φ

Ζω μέ ύφεσιν καὶ τόν Δι μέ δίεσιν καὶ τόν οὐτώ Ή μέ δίεσιν, ουταλήγει δέ εἰς τό ουτώ πα έναρμόνιον π

πΣ

πχ. π

$$\int_1^1 \frac{1}{x} - \int_{\theta+1}^1 \frac{1}{x} dx$$

$$\int_1^1 x^2 dx - \int_{\theta+1}^1 x^2 dx$$

$$\frac{1}{\theta+1}$$

4), Α τ ζ έ μ Κ ι ο υ ρ δ ¹⁹. Είναι ήχος

πα' ἐναρμόνιος με βάση τὸν π." Αρχεται ἐν
τοῦ ἄνω Ζω' με τὴν ἐναρμόνιον φθοράν. Θέλει
τὸν Ζω' ναὶ τὸν Βου' με ὕφεσιν ναὶ ηταλη-
γει εἰς τὸν π.

πχ. π

μ
δ

12

Ἐν τοῦ πρώτου.

1) Χουμαγιούν²⁰. Είναι ήχος πβ' ἐν τοῦ π πού ονταλήγει εἰς τὸν Δ είναι μέλος πού προέρχεται ἀπὸ τὸ λελαλω (πού είναι ήχος Δ' οντας φάλλεται ὡς πβ' ἐν τοῦ Δ οντας ονταλήγει εἰς τὸν Δ). Ο Ιωάννης ὁ Κουκουζέλης ἔγραψε Χερουβινόν εἰς ήχον Χουμαγιούν οντας τὸν ὄνδρασε Παλατιανόν. μετόπις πχ. 7

$$\int_{\mathbb{R}^n} \frac{1}{|x|} \sin x = -\frac{1}{2} \left(\frac{\partial}{\partial x} \right) \frac{1}{|x|}$$

1/11/19 1/11/19 1/11/19 1/11/19 1/11/19 1/11/19 1/11/19

3

2) Σεχνάς²¹. Είναι ήχος πβ με βάση τον
πιθανότηταν την φθοράν του Δια έπει τού αυτού
πιθανότηταν τον ήχον Δια πιθανότηταν είς τον

πχ. $\int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{x^2}{2}} dx = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} e^{-\frac{x^2}{2}} dx$

$\int_{-\infty}^{\infty} e^{-\frac{x^2}{2}} dx = \sqrt{\pi}$

$\int_{-\infty}^{\infty} e^{-\frac{x^2}{2}} dx = \sqrt{\pi}$

14

Ἐν τοῦ Βαρεώς ἦχον.

Φεράχναν²². Εἶναι ήχος βαρύς φθορινός θέλει ἐπε τοῦ Δ τῆν φθοράν τοῦ Λ οῦτα Δ^Ω οὐτα^Ω ἐπε τοῦ Λ^Ω τῆν φθοράν του Φ, οῦτα Λ^Ω οὐτα^Ω οὐταληγει εἰς τὸν Λ^Ω τὸν διατοινόν ὅπως ὁ διατοινός βαρύς.

π_X .

Ἐκ τοῦ πιδήχου.

1) Χιτζασνιαρ²³. Είναι ήχος πιδήχου χρωματινός. Θέτει τήν φθοράν τοῦ Δι τοῦ πιβήχου φ έπει τοῦ ναί καταλήγει εἰς τόν ηάτω Νη ν χρωματινώς ώς πα τοῦ πιβήχου.

πχ. ν

αει.

ηι.

ιι.

ηη.

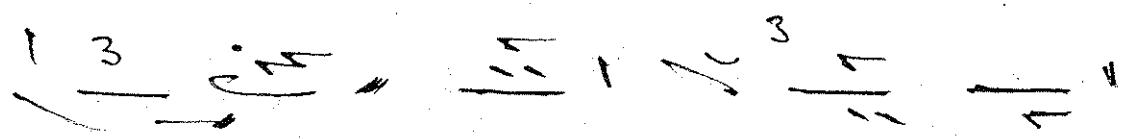
ηιι.

16

2) Σούζεναν²⁴. Είναι ο ήχος πδ' χρωματικός. Επειδή τοῦ Δ τίθεται ή φθορά τοῦ β' ήχου ~~σ~~ οποίας οδεύει το ἄνω τετράχορδον οπατά τον β' ήχον ἐνώ το οικτόνω τετράχορδον μέλος της φθορᾶς οδεύει οπατά τον πδ' ήχον διατονικά οπαταλήγοντας εἰς τον v.

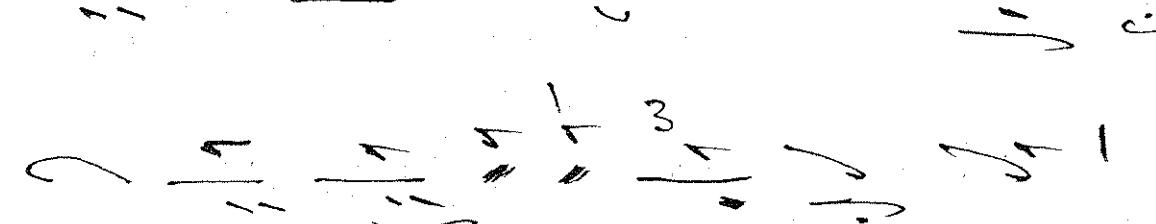
πχ. v.

Τετράχορδο οπατά.

17

3) Νέα γραμμές²⁵. Είναι ήχος πδ' ἐν τοῦ ν.

Θελει την φθοράν τοῦ Δι $\not\propto$ τοῦ πβ' ἐπειδή τον Δι τοῦ πδ' λύοντας την στήν πορεία τοῦ μελους οας παταλήγει εἰς τὸν ν τοῦ πδ' ήχου.

πχ. ν $\not\propto$ $\sqrt{C_1 M_1} - \sqrt{C_2 M_2}$

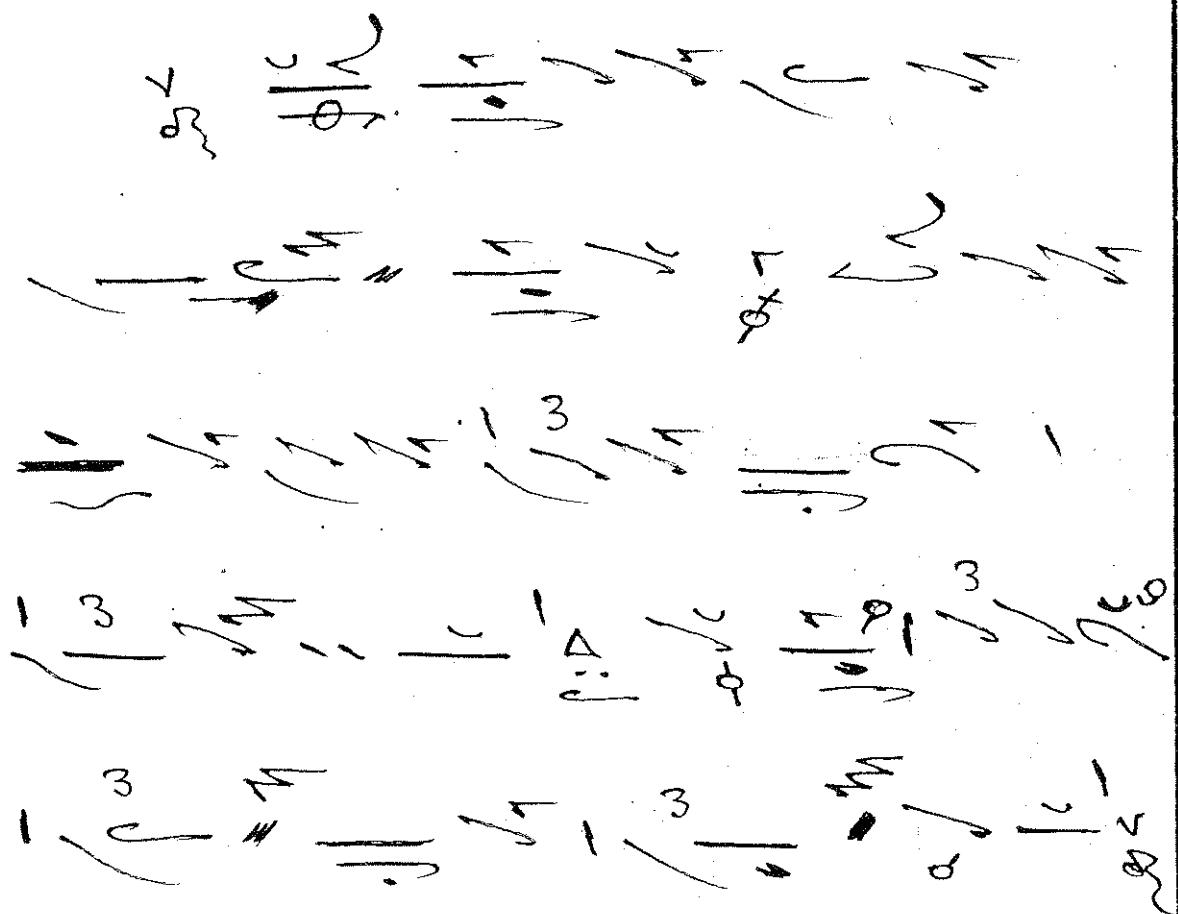
$\not\propto$ $\sqrt{C_1 M_1} - \sqrt{C_2 M_2}$

$\not\propto$ $\sqrt{C_1 M_1} - \sqrt{C_2 M_2}$

$\not\propto$

4) Νεχαβέντ²⁶. Είναι ήχος πδ' ἐν τοῦ ν με τὴν φθορὰν τοῦ Δι, οὐτοῦ Β' ἡχου ἐπει τὸν Δι τοῦ πδ' ἡχου καὶ με ἐναρμόνιον φθορὰν ἐπει τοῦ Βου, καὶ λύοντας τὴν φθορὰν στὴν πορεία τοῦ μέλους καταλήγει εἰς τὸν ν τοῦ πδ' ἡχου.

πχ. δε

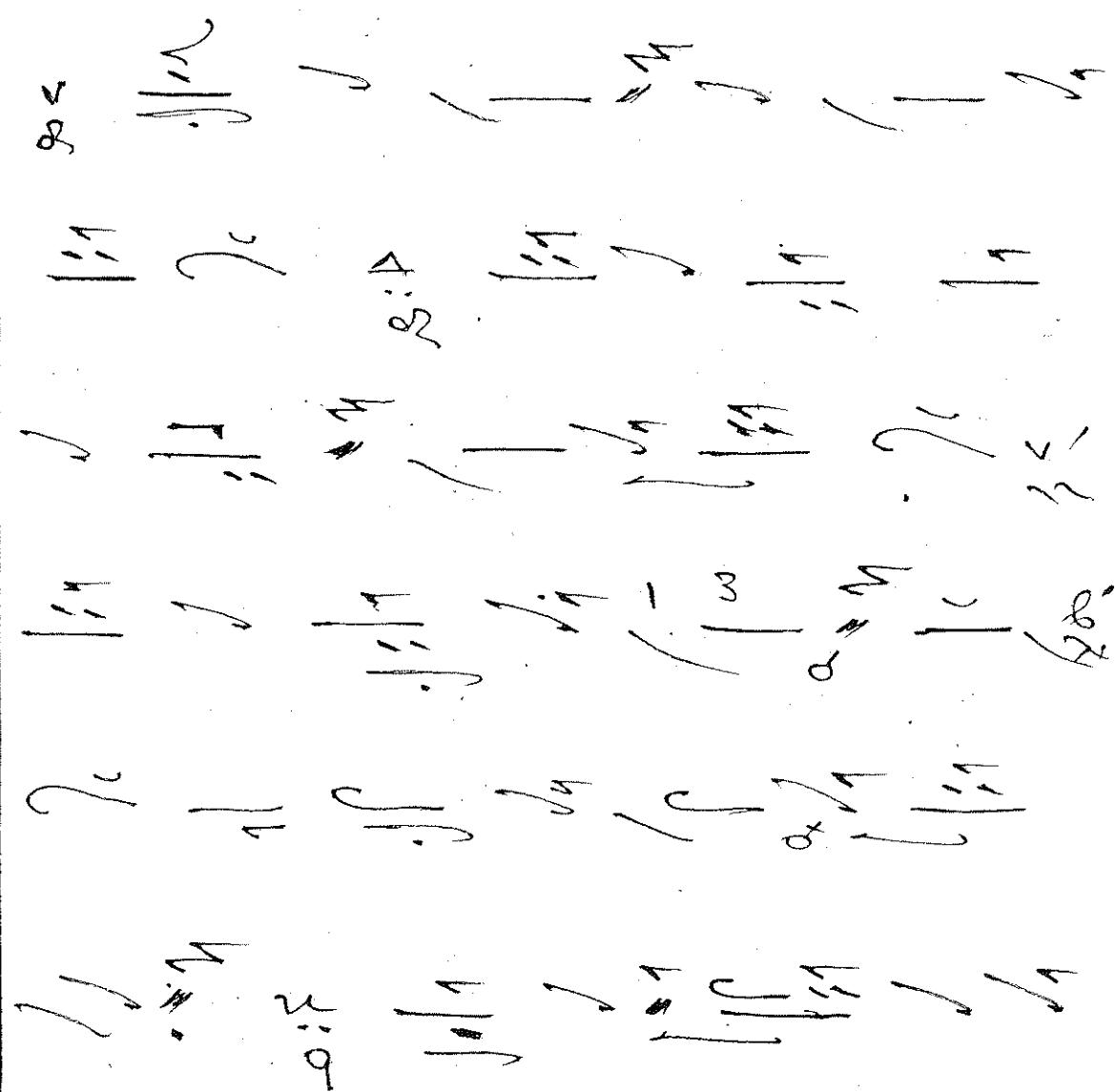
19

5) Μαχούρ²⁷. Είναι ήχος πότερος ν
έπταφωνος.

Θελει την έναρμονιον φθοράν φ ἐπει τοῦ Γα
νας οἵνει παταληξεις εἰς τὸν οὐ τὸν Β

φθάνοντας μέχρι οἵνει τοῦ οὐνων β παταληγον-
τας τελικά εἰς τὸν οὐ τοῦ πότερος ήχου.

πχ.

Βλέπε ο πίνακαν

20

6) Σουστός λ^{28} . Είναι ήχος πρόσθιος του ν με καταλήξεις είς τον η τόνο β καὶ τόνο α

καὶ τελικά καταλήγει είς τόνον ν .

πχ.

$$\text{ορ} \quad \int \int \int \dots - \int \int \int \dots \int \int$$

$$\int \int \int \dots \int \int \int \dots \int \int$$

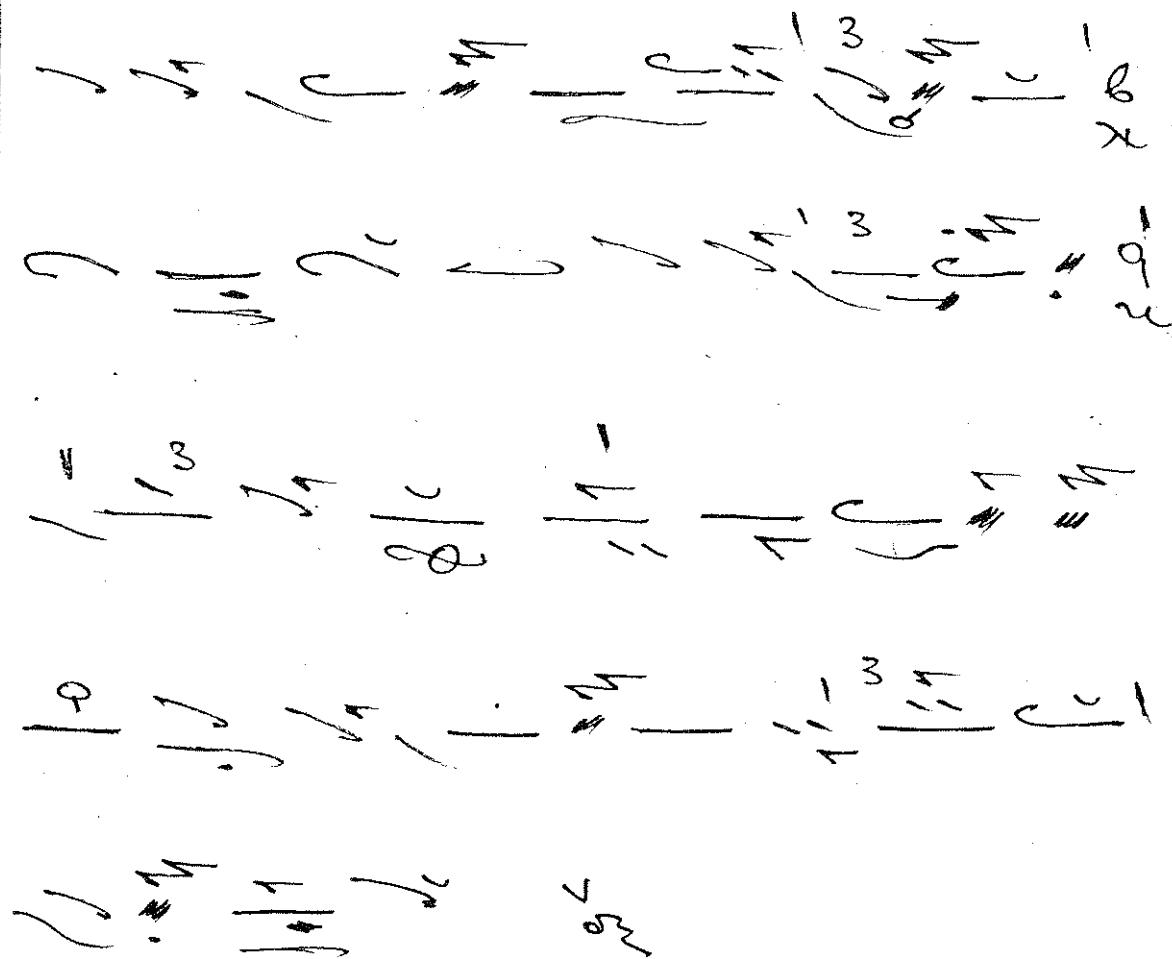
$$\int \int \int \dots \int \int \int \dots \int \int$$

$$\int \int \int \dots \int \int \int \dots \int \int$$

$$\int \int \int \dots \int \int \int \dots \int \int$$

$$\int \int \int \dots \int \int \int \dots \int \int$$

τίποις συμβαίνει

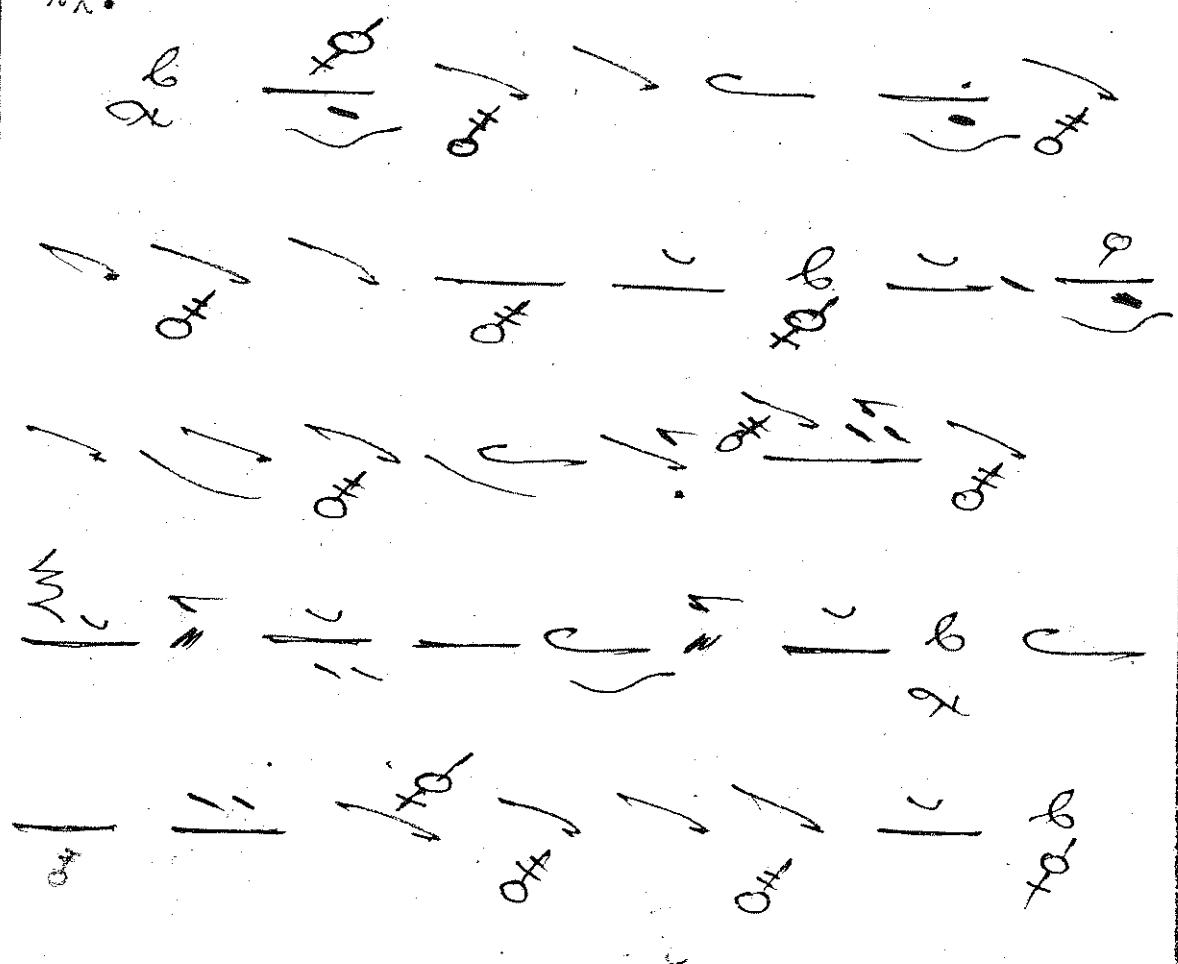

Οα ήταν παράληψις ἃν δεν ἀναφέραμε
κατ τις τρεῖς χρόνες τῆς Βυζαντινῆς Μου-
σικῆς, οἱ ὅποιες δεν ἀνήκουν σε ήχο, ἀλλά
σε γένος κατ εἶναι οἱ ἔξης.

21

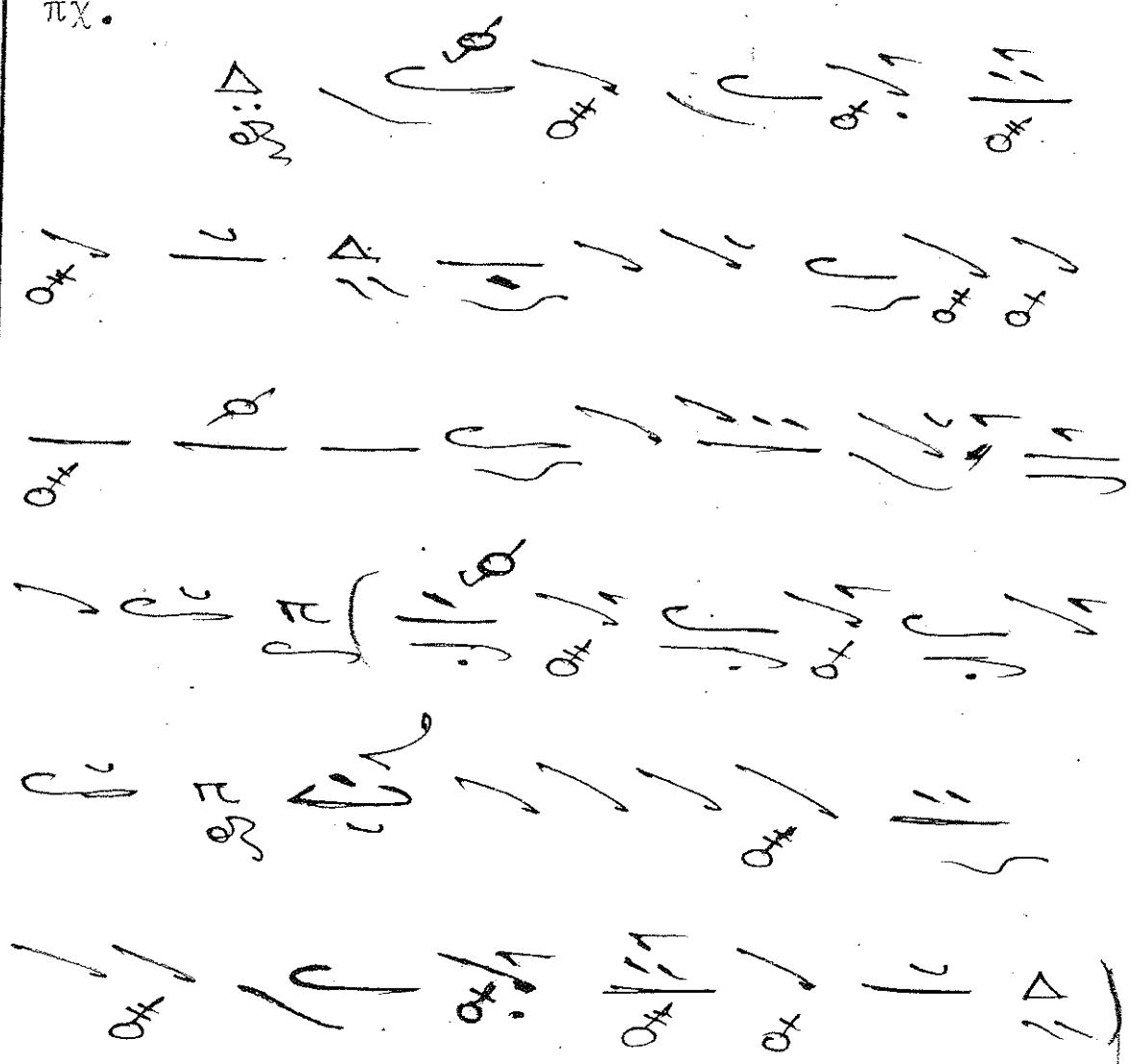
1). Ο ΚΥΡΩΣ ή διπλή διεσις το λεγόμενον Μουσταρό²⁹. Η χρόα αύτη είναι γένους χρωματινοῦ. Τιθεται ἐπὶ τοῦ Δι καὶ ἀπαιτεῖ τὸν Γα με τὸν Βου εἰς τὴν θέσιν του καὶ τὸν πα με τὸν πχ.

πχ.

2) Το κλιτόν ή ήμεφθορον το λεγό μενον Νισαμπόσρ³⁰. Είναι γένους ἔναρμοντος. Τιθεται ἐπε τοῦ Δι καὶ ἀπαιτεῖ τόν Γα με στον Βου με στον πχ.

πχ.

23

3) Η Σ π & θη ἡ ὑφεσοδεσις ἡ λεγομενη Χισσαρ³¹. Είναι γενους ἐναρμονιου. Τοθεται ἐπε τοῦ κας ἀπαιτεῖ τόν Ζω με κας τόν Δι με.

πχ.

$$\begin{aligned}
 & \int \frac{dx}{x^2 + 1} = \int \frac{dx}{(x^2 + 1)^{1/2}} = \int \frac{dx}{\sqrt{x^2 + 1}} \\
 & \text{Let } x = \tan \theta, \quad dx = \sec^2 \theta d\theta \\
 & \int \frac{\sec^2 \theta d\theta}{\sqrt{\tan^2 \theta + 1}} = \int \frac{\sec^2 \theta d\theta}{\sec \theta} = \int \sec \theta d\theta \\
 & \int \sec \theta d\theta = \int \frac{1}{\cos \theta} d\theta = \int \frac{1}{1 - \sin^2 \theta} \frac{1}{\cos^2 \theta} d\theta = \int \frac{1}{\cos^2 \theta} d\theta = \int \frac{1}{1 + \tan^2 \theta} d\theta = \int \frac{1}{1 + u^2} du \\
 & \int \frac{1}{1 + u^2} du = \frac{1}{2} \arctan u + C = \frac{1}{2} \arctan(\tan \theta) + C = \frac{1}{2} \theta + C = \frac{1}{2} \arctan(x) + C
 \end{aligned}$$

Ἐκτός ὅμως ἀπό τούς Σουπιέδες δηλαδή τούς παταχρηστικούς ἥχους ἢ μεικτούς ὅπως θὰ λέγαμε, ἔχουμε καὶ τούς ρυθμούς.

Ο ρυθμός στήν Τουρκική γλῶσσα ὀνομάζεται "Ούσούλ" ³².

Ἐπίσης τό αἴσμα εἰς τήν Τουρκική γλῶσσα ὀνομάζεται "Σαρις" ³³.

"Αλλή ἐπίσης ὀνομασία εἶναι ὁ τόνος ἢ ἡ τονική δηλαδή ὁ πρῶτος φθόγγος τῆς ή αθε ἀλιμανος πού στήν Τουρκική γλῶσσα ὀνομάζεται " Περδε" ³⁴.

Με τά ὄλιγα αύτά περὶ ἐξωτερικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς δέν ὄλοι ληρώνεται τό θέμα, ἀλλ' ἀπλῶς διέδομε τα ἀπαραίτητα στοιχεῖα διὰ νὰ δυνῇθῇ πανεὶς νὰ σχηματίσῃ μέα μικρή ἴδεα περὶ τῆς ἐξωτερικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

25

ΕΠΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΞΕΝΟΦΩΝΩΝ

Λ Ε Ε Ε Ω Ν

1) Ο Υ Σ Α Κ είναι ήχος πρώτος τρόφωνος ήτοι ἐν τοῦ Δι μέ συνεχῆ ὑφεσιν εἰς τὸν Ζω. Ἡ λέξις είναι Περσική καὶ σημαίνει ἐρωτευμένος.

2) Χ Ο Υ Ζ Α Μ είναι ὁ δεύτερος ήχος πού συνήθως ιαταλήγει εἰς τὸν Βου καὶ είναι ἀνάμειξη δευτέρου καὶ τετάρτου (λεγέτου), διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὄνομαζεται καὶ τεταρτοδεύτερος ἡ Διατονικὸς δεύτερος. Ἡ λέξις Χ ου ζ α μ είναι Ἀραβική καὶ σημαίνει τολμηρός ἡ ὄρμητικὸς ὥπας είναι τὸ ἐμβατήριον μέλος.

3) Ν Ε Β Α. Είναι Περσική λέξις, πού σημαίνει τρόπος. Ὁ Νεβά ήχος είναι ὁ τέταρτος Παπαδικὸς ὁ λεγόμενος γ "Αγια". Κλασικὸν παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ ήχου είναι ἡ Δοξολόγια τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου.

4) Χ Ο Υ Σ Ε Ι Ν Ι. Είναι Ἀραβική λέξις ἀπό τὸ ὄνομα τοῦ Χουσεΐν τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαλίφου Ἀλῆ καὶ σημαίνει ὥραῖος.

5) Χ Ι Τ Ζ Α Ζ. Είναι Ἀραβική λέξις παρμένη ἀπό ιάποια Ἐπαρχία τῆς Ἀραβίας.

6) Μ Π Ε Σ Τ Ε. Είναι λέξις Ἀραβοπερσική πού σημαίνει σύνδεσμος κι ἐπειδή ὁ

βαρύς ήχος όνομαζεται 'Αράν, που στην Περσική σημαίνει μέσος, είναι δηλαδή ήχος συνδεδεμένος με τον μέσο του πρώτου ήχου ό λεγόμενος πρωτόβαρυς.

7) ΡΑΣΤ. Είναι λέξις Περσική, που σημαίνει όρθος, εύθυς ή από τον πρώτο υ.

8) ΜΑΚΑΜ ή ΜΑΚΑΜΙ σημαίνει ήχος ιύριος.

9) ΣΟΥΠΙΕΣ σημαίνει ήχος ιατροχρηστικός δηλαδή ήχος μεικτός.

10) ΣΕΓΚΙΑΧ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική ή από σημαίνει τρατή φωνή.

11) ΜΠΕΓΙΑΝΤΙ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική ή από σημαίνει όλονύκτιος.

12) ΚΙΟΥΡΔΙ. Είναι λέξις άραβική ή από σημαίνει Κουρδικόν, δηλαδή προερχόμενον από τούς Κούρδους.

13) ΣΕΜΠΑ ΜΠΟΥΣΕΛΙΚ. Σύνθετη λέξις από της 'Αραβοπερσικές λέξεις Σεμπά που σημαίνει Ζέφυρος ή Μήουσελικ που σημαίνει άσπασμος.

14) ΣΕΜΠΑ. Είναι 'Αραβοπερσική λέξις που σημαίνει Ζέφυρος."Αλλοι όμως την έρμηνεύουν ύπνωτικό.

15) ΧΟΥΖΑΜ. Είναι 'Αραβική λέξις

πού σημαίνει τόλμηρόν, όρμητινόν, ἐμβασήριον.

16) ΧΟΥΣΕΤΝΙ ΑΣΗΡΑΝ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική πού σημαίνει ήμερονύτιον τοῦ Χουσετν. Επίσης σημαίνει καὶ βαρύτονος, ἐπειδὴ ἡ μελωδία φθάνει με χρι τὴν οὐτω ἀντιφθίνειν.

17) ΜΠΟΥΣΕΛΙΚ ΑΣΗΡΑΝ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική, πού σημαίνει ἀσπασμός ήμερονύτιος.

18) ΧΙΣΣΑΡ ΜΠΟΥΣΕΛΙΚ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική καὶ σημαίνει φρούριον ἀσπασμοῦ. Χισσάρ=φρούριον καὶ Μπουσελίν=ἀσπασμός.

19) ΑΤΖΕΜ ΚΙΟΥΡΔΙ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική, πού σημαίνει ἄσμα Ηερσικόν τῶν Κούρδων.

20) ΧΟΥΜΑΓΙΟΥΝ. Είναι λέξις 'Αραβική, πού σημαίνει Βασιλικόν, Παλατιάνόν.

21) ΣΕΧΝΑΖ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική πού σημαίνει Βασιλικόν θέλγητρον. Σάχ=Βασιλεύς, νάζ=θέλγητρον.

22) ΦΕΡΑΧΝΑΚ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική πού σημαίνει πανηγυρικόν ἢ εὐχάριστον.

23) ΧΙΤΖΑΣΚΙΑΡ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική πόλη σημαίνει διπλασιασμός.

24) ΣΟΥΖΙΝΑΚ. Είναι λέξις Περσική πού σημαίνει φλογερόν ή φαεινόν.

Σε άλλη έρμηνεια έρμηνεύεται ποταμός, πού είναι η όνομασία γνωστοῦ πτηνοῦ.

25) ΝΙΓΡΙΖ. Είναι λέξις Περσική πού σημαίνει κάτι πού συρπά το άγρον.

26) ΝΕΧΑΒΕΝΤ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική άπό τό όνομα της πόλεως Νεχαβέντ της λεγομένης καὶ Ἰράν 'Αρζεμί.

"Αρα Μακάμ Νεχαβέντ σημαίνει ζώμα Νεχαβέντειον.

27) ΜΑΧΟΥΡ. Είναι Περσική λέξις, πού σημαίνει οίνοπαλεῖον, καπηλιό.

"Αρα Μακάμ Μαχούρ σημαίνει ζώμα καπηλιού ή ζώμα ταβέρνας.

28) ΣΟΥΖΙΔΙΛ ΑΡΑ. Είναι λέξις Περσική πού σημαίνει καῖον την καρδιανή σπαραξινάρδιον.

29) ΜΟΥΣΤΑΑΡ. Είναι λέξις 'Αραβοπερσική καὶ σημαίνει δανεισμένον.

30) ΝΙΣΑΜΠΟΥΡ. Είναι Περσική λέξις ἐν της Περσικῆς πόλεως Νισαμπούρ της ἐπαρχίας Χορασάν. Μακάμ Νισαμπούρ σημαίνει ζώμα Χορασιανόν.

31) Χ Ι Σ Σ Α Ρ. Είναι Αραβοπερσική λέξις, πού σημαίνει φρούριον.

32) Ο Υ Σ Ο Υ Λ. Είναι λέξις Τουρκική, πού σημαίνει ρυθμός.

33) Σ Α Ρ Κ Ι. Είναι λέξις Τουρκική, πού σημαίνει άσμα.

34) Π Ε Ρ Δ Ε. Είναι λέξις Τουρκική, πού σημαίνει τόνος ή τονική.

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1) Κωνσταντίνου Πρωτοφάλτου,
 'Ερμηνεία 'Εξωτερικής Μουσικής
 Κων/πολις 1843

2) Πανδώρα.

3) Κιλτζανδού.

4) ΑΣΙΑΣ ΛΥΡΑ
 Κωνσταντίνου Ψάχου 'Αθηναί 1907

5) Κ. Πανᾶ. 'Αναθιστος "Υμνος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

Σελίς

1) Περὶ ἔξωτερικῆς Βυζαντινῆς Μου-
σικῆς 1

2) Ὄνομασία τῶν ὄντων ἥχων εἰς τὴν
Βυζαντινήν Ἑλληνικήν καὶ Τουρ-
κικήν γλῶσσαν. 3

3) Ἰδιομορφία Δ' ἥχου. 3

4) Ἰδιομορφία βαρέος ἥχου 4

ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΙ ΣΟΥΠΙΕΔΕΣ

ΕΞ ΕΚΑΣΤΟΥ ΉΧΟΥ

Ἐκ τοῦ Α' ἥχου

5) Κιουρδέ. 7

6) Σεμπά Μπουσελίν. 8

7) Σεμπά. 9

Ἐκ τοῦ Β' ἥχου

8) Χουζάμ. 10

9) Καρτεγάρ. 11

Ἐκ τοῦ Δ' ἥχου

10) Νισαβερέν. 12

Ἐκ τοῦ πλαγίου Α' ἥχου

11) Χουσετνή Ἀσηράν. 13

12) Μπουσελίν Ἀσηράν 14

13) Χισσάρ Μπουσελίν. 15

14) Ἀτζέμ Κιουρδέ. 16

ΣελίςἘν τοῦ πλαγίου Β' ἥχου

15) Χουμαγιούν	17
16) Σεχνάς.	18

Ἐν τοῦ βαρεος ἥχου

17) Φεραχνάν.	19
---------------	----

Ἐν τοῦ πλαγίου Δ' ἥχου

18) Χιτζασκιάρ.	20
19) Σουζινάν.	21
20) Νιγρις.	23
21) Νεχαβέντ.	24
22) Μαχούρ.	25
23) Σουζιδιά.	26
24) Ὁ ζυγός.	29
25) Το ολιτόν.	30
26) Ἡ σπάθη	31
27) Ἐπεξηγήσεις τῶν ξενοφάνων λέξεων	33
28) Πηγή Καὶ Βοηθήματα	38
29) Περιεχόμενα παραρτήματος	39